

Hamd ve Tesbih: Rabbimize Övgü ve Zikir

Bismillâhirrahmânirrahim.

el-Hamdü lillâhi rabbi'l-âlemîn. Hamden kesîran tayyiben mübâreken fîh alâ küllî hâlin ve fî külli hîn. Ve's-salâtü ve's-selâmü alâ seyidi'l-evvelîne ve'l-âhirîn Muhammedini'l-Mustafe'l-Emîn ve âlihî ve sahbihî ecmaîn ve men tebiahû bi-ihsânin ilâ yevmi'd-dîn.

Emmâ ba'd.

Aziz ve muhterem kardeşlerim!

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Efendimiz'in mübarek hadîs-i şerîflerinden bir miktar okuyacağız, izahına çalışacağız. Başlamadan önce başta Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Efendimiz'in rûh-i pakine hediye olması için, sonra cümle enbiyâ ve mürselînin, cümle evliyâullahın, Allah'ın sevgili ve has kullarının, hasseten Ümmet-i Muhammed'in, mürşitleri ve mürebbîleri olan sâdât ve meşâyih-i turuk-ı aliyemizin ruhları için ve âhirete göçmüş olan bütün yakınlarımızın, sevdiklerimizin, geçmişlerimizin ruhları için

ve bu hadîs-i şerîfleri toplayıp bize kadar nakil ve rivayet etmiş olan alimlerin, fazılların, şu okuduğumuz kitabı telif eylemiş olan Gümüşhanevî Hocamız'ın, Ahmed Ziyâüddin Efendi hazretlerinin ve kendisinden feyiz aldığımız müşitlerimiz, şeyhlerimiz, hocalarımız, hasseten Muhammed Zahid Bursevî Hocamız'ın ruhları için bir *Fâtiha*, üç *Ihlâs-ı Şerîf* okuyalım. Rabbimiz bizi de dünya ve âhiret saadetine nâil eylesin, sevdiği kullarıyla beraber haş eylesin.

وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، لَقَدْ ابْتَدَرَهَا عَشْرَةُ أَمْلَاقٍ، كُلُّهُمْ
حَرِيصٌ عَلَى أَنْ يَكْتُبَهَا، فَمَا دَرَوْا كَيْفَ يَكْتُبُونَهَا
حَتَّى رَفَعُوا إِلَى ذِي الْعِزَّةِ، فَقَالَ: «ا كْتُبُوهَا كَمَا قَالَ
عَبْدِي». يَعْنِي الْحَمْدُ لِلَّهِ حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا
فِيهِ، كَمَا يُحِبُّ رَبُّنَا أَنْ يُحْمَدَ وَيُنْبَغِي لَهُ.

Fe-kâle'n-nebiyyü sallallahu aleyhi ve selleme ve'llezî nefsi bi-yedihî lekadi'btederehâ aşeretü emlâkin, küllühüm harîsun alâ

en yektübehâ fe-mâ derev keyfe yektübûnehâ hattâ rafeû ilâ zî'l-izzeti fe-kâle: "üktübûhâ kemâ kâle abdî" ya'nî el-hamdü li'llahi hamden kesîran tayyiben mübâreken fîh, kemâ yuhibbü rabbünâ en yuhmede ve yenbeğî leh.

Bu okuduğumuz birinci hadîs-i şerîf, zikir bâbında. Sevaplı cümleleri tekrar ediyoruz. *Lâ ilâhe illallah, elhamdülillah, sübhânallah* gibi *bâkıyâtü's-sâlihât* diye adlandırılan, güzel mânalara sahip olan, imanımızın temelini teşkil eden hakikatleri anlatan cümleler. Bunları okuyoruz. Bunların sevabına dair bir hadîs-i şerîf. Râvîsi Enes *radiyallahu anh.* Ahmed b. Hanbel'in, Neseî'nin, İbn Hibbân'ın ve daha başka hadis âlimlerinin kitaplarına kaydedilmiş.

Peygamber Efendimiz'in, özel bir yemin ediş tarzı var; o tarzda yemin ederek başlıyor.

Ve'llezî nefsî bi-yedihî. "Canım, nefsim, elinde olan zâta yemin olsun ki."

Canım elinde olan zât ne demek?

"İsterse beni yaşatır, isterse öldürür. Can almak ve vermek, diriltmek ve öldürmek O'na

aittir ve beni dünya hayatında nasıl isterse öyle yapar. Kudret-i külliye sahibidir, ilim sahibidir, her şeyi bilir, her şeye kadirdir. Bir şeyin olmasını isterse, *kün fe yekûn*, ‘Ol’ der, olur, demek.”

O halde hepimiz Rabbimizin hükmüne, emrine ve kaderine bağlıyız. Elimizde bir şey yok. Canımız O’nun elinde. Üniversitedeyken okumuştuk. Mevlana Celâleddîn-i Rûmî’nin bir beytini hatırlıyorum, diyor ki;

Biz kilcinin, çamurdan kap kaçak yapan ustanın elindeki bir avuç çamur gibiyiz.

Kendi gafletimizden hâlâ diyoruz ki bizi şekillendiren usta nerede?

Kilci çamuru alır, tezgâh dönerken elini suya batırarak çamura şekil verir. Ya tabak olur ya kâse olur ya testi olur. O çamura o şekli veren O. Elindeyiz; istediği gibi bize şekil veriyor. Her şeyimiz O’na bağlı, her şeyimiz O’nun kudreti elinde. Gafletimizden hâlâ anlayamıyoruz. “O’nu göremiyoruz, bilemiyoruz da ‘Nerede bizim kilcimiz?’ diyoruz.” diye edebî bir üslupla anlatmış.

Her şeyin Allah'tan gelmesi dolayısıyla tabi Peygamber Efendimiz de; “Canım kudreti elinde olan Allah’a yemin olsun ki” diyor. Valahi demiyor da böyle bir ifadeyle başlıyor. Böyle bir yeminle başlamak, bir işin ehemmiyetini anlatmak için önemli. Durup dururken düz bir şekilde söylemek varken yemin ederek başlanıyor; demek ki arkasından önemli bir şey gelecek.

a. 10 Tane Meleğin Sevabını Nasıl Yazacaklarını Bilemedikleri Söz

Ne buyrulmuş?

“Nefsim, canım kudreti elinde olan Allah’a yemin olsun ki”

Lekadi’btederehâ aşeretü emlâkin. “On tane melek bu işi yapmaya kalkıştı, davrandı, girişti.”

Küllühüm harîsun alâ en yektübehâ. “Hepsi bunun sevabını yazmaya haristiler, ‘aman ben yazayım’ diye gayretliler, tembel değiller, hızlı çalışıyorlar.”

Fe-mâ derev keyfe yektübûnehâ. “Fakat sevabı nasıl yazacaklarını bilemediler.”

Öyle muazzam bir şey ki içinden çıkamadılar.

Hattâ rafeû ilâ zî'l-izzeti. “İzzet ve celâl sahibi olan Allahu Teâlâ hazretlerine durumu ref ettiler, arz ettiler, dediler ki ‘Yâ Rabbi! Kulun bir söz söyledi; biz bunun sevabını nasıl yazacağımızı bilemedik. âciz kaldık, şaşır-dık.’”

Bunun üzerine Allahu Teâlâ hazretleri şöyle der:

Üktübûhâ kemâ kâle abdî. “Kulum ne dediye siz onu öyle yazın; ‘bu kul şöyle dedi’ diye yazın, sevabı bana aittir; siz onu bilemezsiniz, güç de yetiremezsiniz. On tane melek, yazsanız dursanız, bunun sevabını bitiremezsiniz.”

Nedir bu cümle?

el-Hamdü li'llâhi hamden kesîran tayyiben mübâreken fîh kemâ yuhibbü rabbünâ en yuhmede ve yenbeğî leh.

Melekler bu sözün sevabını yazmaktan âciz kalmışlar. Ellerinden kalemleri bırakıp ne yapacaklarını şaşırılmışlar. Rablerine demişler

ki;

“Kulun bir söz söyledi ama sevabını yazacak kudrette değiliz.”

O da;

“Öyle yazın, sevabını ben veririm, siz karışmayın.” buyurmuş.

Şimdi gelem bu sözün ezberlenmesine. Bir kere bu sözü hatırımızda tutmamız lazım.

el-Hamdü li'llâhi hamden kesiran tayyiben mübâreken fîh kemâ yuhibbü rabbünâ en yuhmede ve yenbeğî leh. Bunu hatırınızda tutun.

Mânasına geçelim:

el-Hamdü li'llâhi hamden kesîren tayyiben. “Elhamdülillah, her türlü övgü, medh ü senâlar Allah’adır, Allah’ındır. Her şeyi Allah yarattığı için, hamd O’nadır.”

Hamden kesîren. “Allah’a çok hamd ile hamd ederim.”

Tayyiben. “Güzel, hoş bir hamd edişle hamd ederim.”

Mübâreken. “Çok hoş, mübarek bir hamd ile Allahu Teâlâ hazretlerine hamd ederim.”

Bu hamd edişin içinde nice sevaplar vardır, nice bereketler vardır. Kul şükredince, hamd edince nimet artar.

Ve kemâ yuhibbü rabbünâ en yuhmede ve yenbeğî leh. “Rabbimiz hangi tarzda kendisine hamd edilmesinden hoşnut ve razı olacaksa ve Rabbimin celaline, makamına, azametine, izzetine, kudretine layık olan hamd ediş tarzı ne tarzdaysa o hamd edişle hamd ederim.”

Kesiran, tayyiben, mübâreken. “‘Çok fazla miktarda hoş, bereketli, mübarek bir hamd ile Rabbimiz kendisine nasıl hamd edilmesini seviyorsa ve kendisinin azametine, celaline layık olan şekilde hamd etmek nasılsa o tarzda Rabbime hamd olsun.’ dedi.” diye melekler âciz kalmışlar.

Hamd nedir?

Övmektir ama kulların övülmesi gibi değil. Hamd Allah’a mahsustur. Kul kula herhangi bir şekilde övücü söz söylese ona medih, sena derler. Bu hamd; verilen nimetlerin

karşılığında duyulan minnettarlığı ifade eden bir övgü. Bir iyilik yapılmış veya nice iyilikler yapılmış da onun mukabilinde, o iyiliğe teşekkür babında yapılan övgü; boşuna değil! Mesela bir şair, bir hükümdarı methedebilir; ama yalan yanlış sıfatlarla... Adam zalimken “adilsin” cimri iken “ne cömertsin” der. Veyahut kötü huyluyken “şahane bir insansın” der; “kendisine para versin” diye korkak, aciz, beceriksizken göklere çıkarır. Böyle değil!

Hamd; bir iyiliğin, bir nimetin karşılığında o nimeti verene karşı duyulan şükran borcu ile o nimetin karşılığı olarak yapılmış olan övgü ve teşekkür ifade eden bir medih.

Allahu Teâlâ hazretleri kendisine hamd edilmesini emrediyor ve seviyor. Kitabımız da *el-hamdü li'llâhi rabbi'l-âlemîn* diye başlıyor. Kur'ân-ı Kerîm'in ilk suresi, Fâtiha sûresi de hamd ile başlar. Onun için şairin birisi demiş ki;

Yok iştikâ-yı cevri-i felekten nisâbımız,

Serlevhasında hamd ile başlar kitâbımız.

“Biz feleğin cevri cefasından şikâyet etmeyiz, çünkü bizim kitabımız ilk sayfasında hamd ile başlar.”

Bu sevaplar sadece bu cümleye mahsus mudur?

Bunun gibi bir tanesi de daha önce geçmişti:

Sübhânallahi ve bi-hamdihî sübhâna'llâhi'l-azim.

Bunun hakkında Peygamber Efendimiz şöyle buyuruyordu:

“Dile söylemesi kolay, ancak âhirette, mizanda çok ağır çekecek olan ve Allahu Teâlâ hazretlerinin çok sevdiği cümlelerdir.”

Bir de;

“Hocam, ben bir rivayette okumuştum, sonunda *ve bi hamdihî estağfirullâh* da var.” bir arkadaş ilave etmişti.

“Tamam, o ilavesini de eklerseniz daha iyi olur.” demiştim.

Bir başka rivayet daha var:

Bir defasında kulun birisi demiş ki;

Allâhümme leke'l-hamdü kemâ yenbeğî li-celâli vechike ve li-azîmi sultânike. “Yâ Rabbi! Sana hamd olsun, senin zâtının celâline nasıl hamd etmek uygun oluyorsa o tarzda ve saltanatının azametine münasip ve mütenasip şekilde hamd olsun.”

Bu sözü söyleyen bir kul için de melekler kalemleri bırakmışlar; “Bu kul öyle bir hamd ile hamd etti ki şimdi biz buna ne yazacağız?” diye yine âciz kalmışlar.

Muhterem kardeşlerim!

Demek ki hamd, tesbih, takdis, kelime-i tevhîd, lâ ilâhe illallah vs. bunların sevabı çok fazla. Bunların, bizim akıl gözüyle dünya gözüyle anlamamızın mümkün olmayacağı kadar muazzam sevapları var. Onun için dilimizi Allah'ın zikrinden hiç boş tutmamalıyız. Dilimiz daima Allahu Teâlâ hazretlerinin şükrüyle meşgul olmalı. Elhamdülillah mı deriz, sübhannallah mı deriz, hadîs-i şerîflerde geçen bu ifadeleri ezberleyip öyle mi yaparız, nasıl yaparsak yapalım bunları ezberlemeli ve çok çok

söylemeliyiz.

b. Riyâzü's-sâlihîn Kitabında Geçen Tesbihler ve Zikirler

İmam Nevevî büyük hadis alimidir. *Riyâzü's-sâlihîn*'in sahibi ve çok müttakî bir insandır. Onun da *Riyâzü's-sâlihîn* kitabında öyle tesbihler var ki:

“Bir kul bu tesbihi çektiği zaman şu kadar köle âzat etmiş gibi olur, şu kadar maddî sevaba nâil olur, bu kadar mânevî mertebesi yükselir.” diye anlatılıyor. Demek ki Allahu Teâlâ hazretleri bu sözlere büyük sevaplar veriyor.

Neden?

Bu sevapları seveceği, kazanmak isteyeceği için kullar çok söyleyecekler. Çok söyleyince de o ilim, o iman, insanın kalbine işleyecek. Çok söylene söylene gönlüne yer edecek ve o duyguyu öğrenmiş olacak. Kul o duyguyla, hamd duygusuyla, tesbih duygusuyla, tevhid duygusuyla, her şeyin Allah'tan geldiğini bilen bir insan şuuruyla yaşayacak. Kâmil müslüman olacak.

“Bu sözler ve sözlerin tekrarı çok sevaplı, yüz defa söyleyin.” filan diye Efendimiz’in çeşitli tavsiyeleri vardır. Mü’minin önemli bir işi zikirdir. Buna benzer hayırlı, sevaplı cümleleri, Allahu Teâlâ hazretlerinin Esmâ-i Hüsnâ’sından herhangi birisini, Yâ Latîf, Yâ Hak, Yâ Hû, Yâ Rahmân, Yâ Rahîm, Yâ Celîl gibi Esmâ-i Hüsnâ’dan herhangi bir isim ile *Allah, lâ ilâhe illallah* diyerek veya hepsinden meydana gelen *sübhâna’llâhi ve’l-hamdü li’llâhi ve lâ ilâhe illa’llâhu va’llâhu ekber ve lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâhi'l-aliyyi'l-azîm* demek suretiyle bu sevapları kazanmaya devam eder. Bunlar devamlı gelir kaynağıdır.

Hatta bir hadîs-i şerîfte okumuştum. Bir kişi Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Efendimiz’e fakr u zaruretinden, elinin darlığından, kazancının geçiminin güç durumda olduğundan, fakirliğinden şikâyet etmiş. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz ona; “İnsanın maddî-mânevî nice sevaplar kazanmasına sebep olacak maddeten de kazancının fazlasına sebep olacak şu tesbihten yana durumun na-

sıl?” diyor. “Şu tesbihi çekiyor musun çekmiyor musun?” mânasına.

O tesbih nedir?

Sübhâna'llahi ve bi-hamdihi sübhâna'llâhi'l-azîm ve bi-hamdihî estağfirullâh.

Sabah namazından önce veya sonra bunu yüz defa söylemeyi tavsiye ediyor. Demek ki bu çeşit mübarek sözleri tekrar etmek, zikirleri yapmak insanın zengin olmasına da sebep oluyor, maddî bakımdan kazanç sahibi olmasına da vesile oluyor. Onun için mü'minin dili zikirli olması lazım.

Peygamber Efendimiz'in; “Yâ Rabbi! Bana şükredici, zikredici bir dil ver. Dilim senin zikrinle meşgul, kalbim şükredici, imanım sapa-sağlam olsun; yakîn sahibi olayım.” diye duaları vardır. “Amellerin en faziletlisi, en hayırlısı *en temûte ve lisânüke rabbü min zikri'llâh*, “Dilin, Allah'ın zikriyle meşgulken, ter ü taze o zikirle devam ederken Allah'a kavuşman, öyle canını teslim etmendir.” diye bildirmiş.

Muhterem kardeşlerim!

Dervişlikte büyüklerimizin “Şu tesbihi şu kadar çekin, bu zikri şu kadar yapın.” demesinin sebebi şudur:

İnsan bir şeyi tekrar ettiği zaman içine yer eder ve artık istese de istemese de onu söylemeye başlar; şarkı ise şarkı, zikir ise zikir, başka bir şey ise başka bir şey. Tekrar, iz bırakır ve o insan istemeden, gayri ihtiyari o işle devamlı meşgul olur. Onun için büyüklerimiz zikirle meşgul olmayı emretmişlerdir ki: “Aklın kontrolü elden gittiği zaman da, hâlet-i nez geldiği zaman da insan zikri gayri ihtiyari, kendiliğinden yapabilsin.”

Bir arkadaşımız kalp ameliyatı olmuş, bayıltmışlar. “Uyandım, baktım, Yasin suresini okuyup duruyorum, üçüncü sayfasındayım.” diyor.

Neden?

Kendisi hafız, çocuklarını hafız yetiştirmiş. Şuuru gittiği, baygın kaldığı zaman, uyanırken aklının kontrolü yokken bakıyor ki dili Yasin suresiyle meşgul oluyor.

Neden?

İşte o evvelki alışkanlıktan.

Onun için Peygamber Efendimiz buyurmuş ki;

“Nasıl yaşarsanız öyle ölürsünüz. Hangi hal üzere ölürseniz o hal üzere kalkarsınız.”

Kumarhanede, zina halinde, günah halinde ölürseniz ne fena; zikirle ölürseniz ne kadar güzel. O bakımdan zikri; başka insanlar bize “mecnun” diyecek kadar çok yapmaya çalışmalıyız.

“Şuna bak, deli mi divane mi mecnun mu bu adam canım, bu kadar da olur mu?” desinler, biz zikri kalbe yerleştireceğiz.

Nakşî tarikatine niye Nakşibendî tarikatı denmiş? Çünkü kelime-i tevhîdi ve Lafza-ı Celâli sadra ve kalbe yazmak, kazımak, nakşetmek esas olduğundan o isim verilmiş. İşte o zikirlerin bereketiyle insan hüsn-ü hâtime sahibi olur ve o güzel zikirleri yapa yapa ruhunu teslim eder. Peygamber Efendimiz “Amellerin en faziletlisi de budur.” diyor. Çünkü ameller

sonuna göre değer alır. İnsan kırk beş yıl müslüman yaşar, sonra bir günaha sapar, o günah üzere ölürse, sû-i hâtime ile ölmüş olur. En sonun güzel olması önemlidir. O bakımdan zikirden gafil olmayalım, zikirden kaçmayalım, zikir fırsatını kaçırmayalım. Dilimiz daima Hakk'ın zikriyle meşgul olsun, kalbimize zikir yerleşsin, kalbimiz daima âdeta tık tık, tık tık atar gibi, “Allah, Allah, Allah...” diye atsın.

Her yerde söylediğim bir şeyi yine söyleyeyim:

Zaman zaman [Mehmed Zahid] Hocamız *rahmetullahi aleyh* ile gezerdik. Beni alırdı; “Sen de gel bakalım.” derdi. Biz de çoluk çocuk yük olmak istemezdim ama herhalde “biz alışalım, görelim” diye o emrederdi.

Cennet-mekânın düşüncesi kim bilir neydi?

“Çocuklar küçük, gittiğimiz yerde yük oluruz, yaşlıları üzeriz.” diye istemezdim ama ısrar ederdi.

Bir keresinde Ankara'da bir evde misafir

kaldık, yattık. Tabi evin imkânları mahdud oluyor. Beni ve Hocamız'ı bir salona yatırdılar. Hocamız merdivenin yanında bir somyaya yattı, ben de öteki uçta yattım. Başka zaman Hocamız'la bir arada, aynı odada yattığımız olmadı. Kendi odasına çekilirdi.

“Gece ne zaman kalkar, ne yapar, uyuduğu zaman nasıl olur?” onu pek bilemezdik.

O gece Hocamız öyle derin bir uykuyla uyuyor ki nefesinden belli ve ağzından da muntazaman “Allah, Allah, Allah...” diye Lafza-i Celâl devam ediyor. Hem derin uykuda hem zikre devam ediyor.

İşte *zıkr-i müdâm*, “daimi zikir” haline erişmiş insanların halleri böyle oluyor. Bu da çalışmakla oluyor, gayret etmekle oluyor. Onun için dervişin her gün zikir vazifelerini yapması, ihmal etmemesi ve zikir vazifelerinin dışında da gününün fırsat bulduğu hiçbir dakikasını boş geçirmeyip kalbini ve lisanını zikrullah ile meşgul etmesi gerek. Siz de bunu böylece zihninize yerleştirin. Hayatınızın önemli prensiplerinden birisi bu.

Diğer hadîs-i şerîf:

وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، لَيَعُودَنَّ هَذَا الْأَمْرُ كَمَا بَدَأَ،
وَلَيَعُودَنَّ كُلُّ إِيْمَانٍ إِلَى الْمَدِينَةِ، حَتَّى يَكُونَ كُلُّ
إِيْمَانٍ بِالْمَدِينَةِ.

*Ve'llezî nefsi bi yedihî le-yeûdenne
hâze'l-emri kemâ bedee ve le-yeûdenne külle
îmânin ile'l-medîneti hattâ yekûnü külli
îmânin bi'l-medîneti.*¹

Câbir radiyallahu anh'ten rivayet edilmiş.
Peygamber Efendimiz şöyle buyuruyor:

“Nefsim kudreti elinde olan, canım kudreti elinde olan Allah'a yemin ederim ki and olsun ki bu iş ilk başladığı gibi ilk başladığı yere dönecektir ve imanın hepsi muhakkak ve muhakkak Medine'ye avdet edecektir, geri dönecektir ve bütün iman Medine'de kalacaktır.”

---

¹ Hâkim, *el-Müstedrek*, IV, 501, r. 8400; Deylemî, *el-Firdevs*, IV, 366, r. 7057; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, XII, 253, r. 34913.

Dünyanın başka yerlerinden geri Medine'ye gelecektir. Bu âhir zaman halidir.

Peygamber Efendimiz hadîs-i şerîflerinde buyurdu ki;

“Vallahi bu din, okyanusların dalgaları üzerinde dalgalanacak.”

Ta nerelere kadar yayılacak, dünyada herkes duyacak. Aynı hadisleri söyleyen Peygamber Efendimiz yine buyuruyor ki;

“Bu iman gerileyecek gerileyecek, sadece Medine'de kalacak, Medine'de toplanacak, Medine'ye münhasır kalacak.”

Neden?

İnsanlar ehl-i dünya, ehl-i hevâ, ehl-i kebâir, hizb-ü şeytanın mensupları, şeytanın maskarası, nefsin esiri olacaklar; dinlerini, imanlarını unutacaklar. O kıtaları geçip okyanusların üzerinde dalgalanmış olan, dünyanın her yerine yayılmış ve duyulmuş olan İslam gerileyecek, gerileyecek, gerileyecek, ilk çıktığı yuvaya, Medine'ye münhasır kalacak. Böyle olacağını birçok hadîs-i şerîflerden biliyoruz. Bu âhir zamanda olacak. Maalesef insanların

gaflikle dinlerine sırt çevirerek yaşamaları sonunda bu durum olacak.

Başka bir ifade ile Peygamber Efendimiz *sallallahu aleyhi ve sellem* bir hadîs-i şerîfnde buyurmuş:

بَدَأَ الْإِسْلَامُ غَرِيبًا، ثُمَّ يَعُودُ غَرِيبًا كَمَا بَدَأَ، فَطُوبَى

لِلْغُرَبَاءِ» قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَمَنِ الْغُرَبَاءِ؟ قَالَ:

«الَّذِينَ يُضْلِحُونَ إِذَا فَسَدَ النَّاسُ...»

*Bedee'l-İslâmü ğarîben sümme yeûdü ğarîbâ.*² “İslâm garibane, garip olarak, boynu bükük olarak başladı, yine garip haline, gariban haline dönecek.” *Fe-tûbâ li'l-gurabâ.* “Ne mutlu o gariplere!”

İslâm'a sımsıkı sarılmışlar, müslümanların boynu bükük, hepsi gariban, mazlum, mağdur, perişan. Peygamber Efendimiz; “Ne mutlu o gariplere!” diyor.

---

² Müslim, “İman”, r. 232; Ahmed b. Hanbel, IV, 74, r. 16690.

Neden?

Tüm dünyanın baskısı üzerlerinde, hepsi ehl-i dünya olmuşlar. Bu garipler âhiretten vazgeçmiyorlar, Allah'ın yolundan vazgeçmiyorlar, imana sadakatlerini bırakmıyorlar, Allah yolunda çalışmaktan geri durmuyorlar, onun için “Ne mutlu!” diyor.

Ve me'l gurabâu yâ Resûlallah? “Bu metthettiğin garipler zümresi nedir, bu ne demek oluyor ya Resûlallah?” diye soruyorlar.

Peygamber Efendimiz cevabında şöyle buyuruyor:

Ellezîne yuslihûne mâ efsede'n-nâs. “Bu garipler, insanların bozdukları, fesada uğratıkları, dejenere ettikleri, mahvettikleri şeyleri, ıslah etmeye çalışanlardır”

Gariptirler çünkü toplumlarında kendilerine anlayış gösteren insan kalmamıştır. Hani Necip Fazıl merhumun; “Öz vatanında parya.” dediği gibi etrafta ailesinden, akrabasından, komşularından, arkadaşlarından kendisine kafa dengi kimse yok. Sanki mübarek, yabancı bir ülkeye gitmiş de orada kimsesiz kalmış gibi

ama dinine yardım etmeyi, çalışmayı bırakmıyor. Onlar bozmaya çalıştıkça bu mübarekler de düzeltmeye, ıslah etmeye çalışıyorlar.

Bir başka hadîs-i şerîfi hepiniz bilirsiniz:

Lâ tezâlû tarfeteüm min ümmetî zâhirîne alâ'l-hakki hattâ tekûme sâah. “Ümmetimden daima bir grup mübarek insan kıyamet kopuncaya kadar hakkı destekleyici olarak mevcut olacak.”

Ne olursa olsun iyi insanlar yeryüzünden eksik olmayacaklar; kıyamet kopuncaya kadar az da olsa bir grup ihlâslı, gayretli müslüman mevcut olacak.

İslâm'ın zaferlerini görmeyi severiz, müslümanların izzet ve itibar üzere olmalarını temenni ederiz ama Rabbimiz'in kaderi, istikbalde böyle olacak. Bu kıyamet, şerhilerin kafasına patlayacak. Yeryüzünde şerhli insanlara kalacak, onların kafasına patlayacak da onun için Allahu Teâlâ hazretleri sevdiği kullarından alacak, kimse kalmayacak.

Bize düşen, olabilen kudretimizle, kuvvetimizle, imkânımızla Allah'ın dinine, dinimize

destekçi olmak, İslâm'ın garibane duruma düşmemesine gayret etmek, çalışmak ve Allah'ın dinine yardımcı olmak. İnsan böyle yardımcı olduğu müddetçe, dünya ve âhiretin hayırlarına erer.

Allahu Teâlâ hazretleri buyuruyor:

Ve'llezîne câhedû fî mâ le yehdiyennehum sübülenâ. “Biz Azîmüşşân kimler bizim uğrumuzda cehd, cihat ederlerse, biz onlara bize gelen yolları gösteririz, o yollara sevk ederiz, o yollara sokarız, o yollara hidayet ederiz.”

c. Allah Rızasını Kazanmanın Önemli Bir Yolu

Demek ki Allah rızasını kazanmanın önemli bir yolu, din-i mübin-i İslâm'a var gücüyle hizmet etmektir. Biz müslümanların ana mesleği, İslâm'a hizmet mesleğidir. Doktorluk, mühendislik, tüccarlık, esnaflık, işçilik değil. İşçi olarak fabrikada çalışırız, etrafımıza İslâm'ı yaymaya çalışırız. Patron olarak fabrika işletiriz, işçilerimizi müslüman etmeye çalışırız, paramızla İslâm'a yardımcı olmaya çalışırız. Devlet dairesine gireriz, devleti ıslah

etmeye çalışırız, halka hizmet etmeye çalışırız, Hakk'a hizmet etmeye çalışırız. Her meslekten olan insanın kendi mesleğindeki çalışmasını İslâm'a fayda sağlayacak bir tarzda yönlendirmesi, o tarzda çalışması lazım çünkü bizim asıl mesleğimiz dünyada para kazanmak değil, Allah'ın dinine hizmet etmektir. Eğer biz tüm gayretimizi Allah'ın dinine yardıma tahsis edersek Allah'ın dinini yaymaya, irşada, cihada tahsis edersek Allah, dünyalık kazanmak için yapacağımız çalışmalardan daha büyük kazancı bu yolla bize verir. Mahrum etmez, daha fazlasını verir.

Şöyle düşünün: Osmanlılar cihat ediyorlardı, onların maddî imkânları bizden kat kat daha fazlaydı. Biz bu gün her birimiz kendi işimizin peşine düşmüşüz, hepimiz muhtaç, fakir. Türkiye bütünüyle Amerika'ya muhtaç, herkes bu durumda. Onun için tek çare Allah'ın yoluna dönmek, cihat etmek, Allah yolunda çalışmak ve bir dakikasını dahi boş geçirmemeye gayret etmektir.

Üçüncü hadîs-i şerîf:

وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ، إِنَّ الْعَبْدَ لَيَأْتِي يَوْمَ
الْقِيَامَةِ، وَلَهُ حَسَنَاتٌ أَمْثَالُ الْجِبَالِ الرَّوَاسِي، يَظُنُّ
أَنَّهُ سَيَدْخُلُ بِهَا الْجَنَّةَ، فَلَا تَزَالُ مَظْلَمَتُهُ تَأْتِيهِ،
حَتَّى مَا يَبْقَى لَهُ حَسَنَةٌ، وَحَتَّى يُجْعَلَ عَلَيْهِ أَمْثَالُ
الْجِبَالِ الرَّوَاسِي، وَيُؤْمَرُ بِهِ إِلَى النَّارِ.

*Ve'llezî nefsu Muhammedin bi-yedihî
inne'l-abde le-ye'tî yevme'l-kiyâmeti ve lehû
hasenâtün mislü'l-cibâli revâsî yezunnü en-
nehû se-yedhulü'l-cennete ve lâ tezâlû mazli-
metühû te'tîhi hattâ mâ yebkâ lehû hasene-
tün ve hattâ yüc'ale aleyhi emsâlü'l-cibâli'r-
revâsî ve yü'meru bihî ile'n-nâr.*

Câbir radiyallahu anh'ten rivayet edil-
miş.³

Peygamber Efendimiz yine yemin ederek

---

³ Deylemî, *el-Firdevs*, IV, 364, r. 7050; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, III, 506, r. 7644.

şöyle buyuruyor:

Ve'llezî nefsî bi-yedihî. “Canım, nefsim elinde olan Allah’a and olsun ki yemin ederim ki bir kul, kıyamet gününde hesap yerine, yüce, yalçın dağlar gibi sevaplarla gelir ve sanır ki bu yaptığı amellerle sevaplı işlerle cennete girecek.”

Hesap mahalline gelir, fakat...

Fe-lâ-tezâlü mazlîmetühû te'tîhi. “Muh-telif insanlara zulmetmiştir, haklarını yemiştir, çeşitli kusurlar işlemiştir, günahlar işlemiştir.”

Orası Mahkeme-i kübrâdır, haksızlıkların telafi edildiği yerdir. Haksızlık ettiği, zulmettiği, hakkını çiğnediği, hakkını vermediği kimseler orada onun haklarını sevap olarak alırlar. Onun sevabından alırlar, alırlar, alırlar...

Hattâ lâ yebkâ lehû hasenetün. “Kendisinin bir tek hasenesi kalmayınca kadar elindeki bu yalçın dağlar gibi, karlı dağlar gibi sevaplar gider.”

Kendisine bir tek hasene kalmayacak şe-

kilde sevapları; o zulmettiği, gadrettiği, haksızlığa uğrattığı insanlar tarafından hak olarak alınır ve kendisinin üzerine yine yalçın, karlı dağlar misali günahlar kalır.

Neden?

Çünkü sevaplar bitince eğer hak sahipleri daha bitmemişse gelip “Yâ Rabbi! Bu kulun bana zulmetmişti, hakkımı isterim.” diye dava ettikleri zaman, hak isteyen kulun günahını ona verirler. Bu sefer gittikçe, gittikçe zarara uğrar... İşlemediği günahların veballeri onun üstüne yüklenir, dağlar gibi günahla baş başa kalır ve sonunda, *ve yü’merü bihî ile’n-nâr*, “Cehenneme atılması emrolunur.” Sürüklenip götürülüp cehenneme atılır.

Muhterem kardeşlerim!

Kul hakkı çok önemlidir. Bir insanın kazancının helal olması fevkalade mühimdir. Herhangi bir kimsenin hakkını yememek, bir kimseye zulmetmemek, haksızlık etmemek, gadretmemek hayatın en önemli işlerinden biridir. İnsan hacı, hoca, müezzin, imam, derviş

olabilir; ancak hak yemişse bu duruma gelebilir. Allah saklasın, âhiretin müflisi, fukarası durumuna düşebilir. O bakımdan hepimizin kazancımıza çok dikkat etmemiz gerekiyor. Muamelatımıza çok dikkat etmemiz, zulüm ve gadir cinsinden işlere hiç yanaşmamamız, haksız iş yapmamamız, son derece titiz olmamız gerekiyor. Bundan sonra bu kul hakkı, zulüm ve gadir meselesine çok dikkat edelim.

Müslüman zulmeder mi?

Öyle bir eder ki hanımına, çocuğuna, komşusuna, camide cemaate zulmeder. Camidedir, cami cemaatidir, arkadaşına zulmeder. İnsan cahil oldu mu gafil oldu mu şeytan aldatır, çok zulümler yaptırır, çok haksızlıklar yaptırır. Onun için aman Rabbimiz yardımcımız olsun. Her çeşit zulümden, haksızlıktan, gadirden, haksız mal mülk ve menfaat iktisabından son derece kaçınmalıyız. Lokmamızın helal olmasına dikkat etmeliyiz. Muamelatımızın İslâmca olmasına, müslümanca olmasına çok dikkat etmeliyiz. Adım hoca, sakalım var, adım hacı, hacca gitmişsin ama komşular yaka

silkiyor, seninle iş yapanlar sana itimat etmiyor. Çok fena! Bu durum fevkalade fena bir durumdur.

Burada bir kardeşimiz iş yapmaya gelmiş; fakat daha muamelelerin başında hemen ilk anlaşmayı bozmuş, haksız bir şey istemiş.

Onlar da hemen yazıhaneden kalkmışlar, gitmişler. “Daha ilk başta, verdiği sözü çiğneyip haksız bir şey istiyor; bundan hayır gelmez.” demişler, çıkmışlar gitmişler. İnsan muamelesiyle insandır; muamele çok önemli.

Karınıza karşı kocalığı nasıl yapıyorsunuz, çocuğunuza karşı babalığı nasıl yapıyorsunuz, komşulara karşı komşuluğu nasıl yapıyorsunuz, şeyhinize karşı müritliği nasıl yapıyorsunuz, Allah’a karşı kulluğunuzu nasıl yapıyorsunuz? Bunların hepsi son derece önemlidir. Davranışları düzelmeyince, ahlakî olmayınca Allah’ın rızasına uygun olmayınca istediği kadar oruç tutsun, namaz kılsın, öteki taraftan yapılan zulümler, gadirler onu âhirette fecî duruma düşürür. Onun için müslümanın muamelesi mutlaka asil olacak. Sözü senet olacak, verdiği sözü yerine getirecek.

Bu arada; “Rahmete ermesine vesile olsun, Allah cümle geçmişlerimize rahmet etsin.” diye çok sevdiğim bir amcaı da burada zikretmek istiyorum. “Bahtiyar amca” diye Arnavut asıllı bir baba dostu amcamız vardı. Allah mekânını cennet etsin. Çok candan dua ediyorum, kendisini çok seviyorum. Fatih’te üç katlı bir evi vardı. Ben evi hatırlıyorum. Bu evi satılığa çıkarmış, satmak istemiş ve kırk iki bin liraya birisiyle anlaşmışlar. Ertesi gün evi satacağını anlayan bir başka müşteri gelmiş:

“Bahtiyar amca, sen evi satıyormuşsun.”

“Evet” demiş, “Sattım.”

“Kaça sattın?”

“Kırk iki bin liraya sattım.”

“Ben sana altmış beş bin lira vereyim. Kapora aldın mı?”

“Almadım.”

“Tapuda işlemleri tamamladın mı?”

“Tamamlamadım.”

“Ben sana altmış beş bin lira vereyim,

bana sat. Çok ucuza vermişsin. Ben daha fazlasını vermeye razıyım.”

Bahtiyar amca doğrulmuş yerinden, bir kızmış.

“Sen benim lafımı duymadın galiba. Ben ‘evi sattım’ diyorum sen hâlâ bana başka teklifte bulunuyorsun.” diye bir sertlenmiş.

Sertlenecek bir insan da değildir, halim selim bir insandır ama dürüstlüğe bak; gözü, yüzde elli zamlı fiyatı görmüyor.

Neden?

Sözü senet, müslüman, muamelesi sağlam adam.

Muhterem kardeşlerim!

Böyle olmamız lazım, dürüst olmamız lazım, sözün senet olması lazım.

Bizim kardeşlerimiz burada bir apartman dairesi tutmak istemiş. Adamla konuşmuşlar, diyelim ki binaya yıllık yüz yirmi bin lira kira teklif etmişler. O da düşünmüş ki önümüzdeki sene İranlılar gelir, onlar daha çok para sahibi, onlara daireleri daha büyük kârla veririm.

Bunlara ret cevabı vermiş. Fazla fiyat istemiş, ilk konuşulan fiyattan farklı fiyat istemiş ve vermemiş. Sonra İranlıların gelmeyeceği anlaşılınca, bu sefer kendisi haber göndermiş. Bizim yönetici kardeşlerimize seksen bin teklif etmiş. Kendileri önceden yüz yirmi bin teklif etmişti, kabul etmedi, şimdi “Seksen bin teklif edin.” demiş. Üç aşağı beş yukarı konuşmuşlar ama bizim kardeşlerimiz yine eskisinden biraz daha aza anlaşmışlar. Muamele sağlam olacak, söz senet olacak, kaypaklık olmayacak, dürüstlük olacak; İslâm öyle.

İstanbul’da bir kardeşimiz anlattı, muhtelif vaazlarda da söyledim.. Samsun, Ordu veya Giresun taraflarından bir kardeşimiz. Manifaturacı dükkanları var, büyük. Babası manifaturacı dükkânına gelmiş. Masanın üstünde kâğıtlar görmüş;

“Bunlar ne böyle?” diye sormuş.

Oğlu da; “Senet, baba.” demiş.

Yaşlı hacı baba, dükkânı oğlu idare ediyor.

“Senet! Vah vah vah, Allah Allah, aman yâ

Rabbi! Eûzübillâhimineşşeytânirracîm, Allah'a sığınırım. Zaman bu kadar bozuldu mu? Demek ki müslümanın lafına itimat yok da işler senetle mi yapılır hâle geldi? Vay başıma gelenler!” diye senet alınmasına hayret etmiş.

Şimdi senet alınıyor da senet boş çıkıyor. Protesto oluyor, borçlu yine vermiyor.

Adamın biri üç yıl önce beş adet koltuk takımı almış. Ankara'dan getirmiş, Erzin-can'daki dükkânına koymuş. Senetleri tıklar tıklar imzalamış, sonra ödememiş. Protesto olmuş, yine ödememiş. Sonradan mahkemede; “Ödeyeceğim tamam, ama şu anda elimde para yok.” demiş, üç sene geriye attirmiş. Üç senede de ilk verdiği fiyatı ödüyor. Büyük haksızlık tabi.

Muhterem kardeşlerim!

İnsan dürüst olacak, verdiği sözü tutacak.

Bu hadîs-i şerîfte görüyorsunuz; insan namaz kılabilir, oruç tutabilir, çok sevaplı işler yapabilir; bu sevapları yalçın yüce dağlar gibi olabilir ama eriyebilir, onun yerine günahlar

gelebilir; onun için muamelemiz sağlam olacak.

Geleceđiz dedik mi gelmeliyiz. Ancak elimizde olmayan bir mazeret olursa; trafik kazası olur, yol tıkanık olur, hastalık olur, baygınlık olur, olağanüstü bir durum olur; o ayrı. Ama insan söz verdi mi sözünde durmalı, yerine getirmeli, muamelesi dürüst olmalı, ister senet olsun ister olmasın, bir söz kâfi.

Yatakta vefat eden şahıs vasiyet etmiş, ölmüş gitmiş. "Canım keyfimize göre bölüşelim." Ama o söyledi ya bir vasiyeti var ya o vasiyeti tutması lazım. Senet! Anlaşma olsun veya olmasın, söz senettir, ona göre hareket etmeye çalışmalı. Allah cümlemize dürüstlük nasip eylesin.

d. "Kul, Kalbi Müslüman Olmadıkça Hakiki Müslüman Olmaz."

Bir hadîs-i şerîf daha okuyalım:

وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، لَا يُسْلِمُ عَبْدٌ حَتَّى يُسْلِمَ قَلْبُهُ،

وَلَا يُؤْمِنُ حَتَّى يَأْمَنَ جَارُهُ بَوَائِقَهُ. قِيلَ: وَمَا

بَوَائِقُهُ؟ قَالَ: غَشْمُهُ وَظَلْمُهُ.

*Ve'llezî nefsî bi-yedihî lâ yüslimü abdün hattâ yüslime kalbühû ve lâ yü'minü hattâ ye'mene cârühû bevâikahû kîle ve mâ bevâikuh kîle ğaşmühû ve zulmühû.*⁴

İbn Mesud radiyallâhu anhüma'dan Hara'itî rahmetullahi aleyh rivayet eylemiş. Peygamber Efendimiz şöyle buyuruyor:

Ve'llezî nefsî bi-yedihî. “Şu nefsimi elinde tutan Allah'a yemin ederim ki and olsun ki.”

Lâ yüslimü abdün hattâ yüslime kalbühû.

---

⁴ Ahmed b. Hanbel, I, 387, r. 3672; Hâkim, *el-Müstedrek*, IV, 182, r. 7301; Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, VII, 366, r. 5136; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, IX, 56, r. 24924; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ*, IV, 166; Harâitî, *Mesâviü'l-ahlâk*, I, 178, r. 375.

“Kul, kalbi müslüman olmadıkça hakiki müslüman olmaz.”

Kalbi müslüman olacak. Kalbi fitne, fesat, kâfir, münkir durumda olmayacak.

Kur’ân-ı Kerîm’de şöyle buyruluyor:

Kâleti’l-a’râbü âmennâ. “Bedeviler dediler ki biz iman ettik.”

Kul lem tü’minû. “Ey Resûlum! Onlara de ki siz daha inanmadınız.”

Lem tü’minû. “Daha iman etmediniz.”

Ve lâkin kûlû eslemnâ. “‘Teslim olduk, inşallah rayına girdik, yörüngeye oturduk, müracaat ettik.’ deyin.”

Ve lemmâ yedhuli’l-îmânü fî kulûbiküm. “İman henüz daha kalbinize yerleşmedi.”

İmanın kalbe yerleşmesi çok önemli bir hâdise; kimisinin Müslümanlığı dilinde kalır. *Eşhedü en lâ ilâhe illallah ve eşhedü enne Muhammeden abdühû ve resûlüh* diyorlar da öyle cahilce laflar, öyle küfre düşmeyi gerektiren acayip sözler söylüyorlar ki akıllara durgunluk

gelir. Sonra öyle gevşeklikler, acayıplikler yapıyorlar ki adam müslüman, dükkânında içki satıyor, *er-rızku ala'llah* diye levha asmış altında rakı, bira, votka şişeleri sıralamış. Olmaz! Kalbi iman edecek. Kalbi iman etti mi o zaman insan gerçek müslüman oluyor.

Ve lâ yü'minü hattâ ye'mene cârühû bevâikahû. “Mü'min-i kâmil olmaz, hakkıyla iman etmiş olmaz, komşusu bevaikından emniyette ve rahatta, telaşsız bir durumda olmadıkça.”

“*Bevâikâhû* ne demek?” diye sormuşlar. Bilmedikleri bir kelime. Peygamber Efendimiz buyurmuş ki;

Ğaşmühû ve zulmühû. “Şerri, gadri ve zulmü.”

“Komşusu şerrinden, zulmünden, gadrinden emin değilse o kimse iyi müslüman değildir.”

Emin olacak, kapıyı açık bırakabilecek, gözü arkada kalmayacak. “Benim komşum dürüst bir insandır.” diyecek, anahtarı ona verebilecek. “Anahtarı verdim mi bu kapıyı açar,

her tarafı karıştırır.” demeyecek.

“Komşusu kendisinin şerrinden, gadrinden, zulmünden emin olmadıkça, bir kimse gerçek iman ile iman etmiş olmaz.” buyruluyor.

İşte bugünkü hadîs-i şerîflerde gördüğünüz; “iman” denilen şey çok daha derin bir şey, basit bir şey değil. İnsanın kalbine yerleşmesi, duygularına hâkim olması, her şeyi o imanın gereğine göre yapacak hâle gelmesi lazım. Kur’an şöyle buyurmuş, tamam; Allah şöyle emretmiş, tamam; Allah şunu yasaklamış, tamam; itiraz yolu aramayacak. Allahu Teâlâ hazretleri bizi hakiki imana sahip eylesin. Böyle yamukluklardan, zulümlerden, kalbin fesad olmasından, iç ve dışın aynı olmamasından, bu gibi kusurlardan Rabbimiz cümlemizi baîd ve berî eylesin, pak eylesin. Üzerimizde ne kadar kötü duygular, huylar, haller varsa, yalan yanlış kötü sıfatlar varsa; mübarek beldeler, hac ve umre, Resûl-i Edîb’i, esmâ-i hüsnâsı, ism-i âzamı, kendisiyle dua edildiği zaman duanın reddedilmediği ismi hürmetine Rabbimiz bizi onlardan pak eylesin.

Her işi dürüst olan, herkesin kendisine emniyet ve güven duyduğu bir kimse haline gelmeyi, muamelesi dürüst ve sağlam bir kimse haline gelmeyi nasib eylesin. Hiçbir saatimizi boş geçirmeden daima sevap kazanacak, hayırlarla meşgul olacak şekilde geçirmeyi cümlemize nasib eylesin.

Fâtiha-ı şerîfe mea'l-besmele...

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN

12 Zilhicce 1410 / 05.07.1990

Mekke

[Bütün HADİS DERSLERİ'ne PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

